

Lisa Westerveld: "Het begint met zeggenschap voor de docent"

De druk op het onderwijs

Kunnen we de doelen van
onderwijs SMART formuleren?

Evolutie èn
schepping?

De rol van bijlesinstituten:
het schaduwonderwijs

PerspeX

Jaargang 21 | NR 1 | Januari 2022

Voorwoord

Beste lezers,

Vandaag ontving ik een mail van de school waar ik lesgeef: leerlingen kunnen zich weer inschrijven voor gratis bijspijkerlessen. Het is fantastisch dat onze school dit kan bieden dankzij de gelden van het Nationaal Programma Onderwijs (NPO). Afgelopen februari maakte minister Slob bekend dat er € 8,5 miljard vrij kwam om de in corona opgelopen achterstanden in te halen.

Toch is er meer nodig om ons onderwijs op peil te houden. Corona heeft veel problematiek blootgelegd of verergerd. De vaardigheden bij rekenen, spellen en lezen hobbelen al langer steeds verder achteruit. Een kwart van onze jongeren loopt zelfs het risico om laaggeletterd te worden. In 2015 was dat nog maar 18%.

Hoewel we allemaal baat hebben bij het tegengaan van laaggeletterdheid en andere vormen van onderwijsachterstanden, zijn het vooral jongeren uit lagere sociale milieus waar deze problematiek speelt. Investeren in onderwijs is keihard nodig om ongelijkheid in Nederland tegen te gaan.

Voor de incidentele NPO-gelden was breed draagvlak in de politiek. Met het risico te klinken als een CDA'er, zeg ik: doorpakken. De politiek moet nu ook meer structurele investeringen aandurven. Eigenlijk is van durven geen sprake; elke euro die je in onderwijs investeert, levert €1,30 op. Daar kan geen bitcoin tegenop!

Misschien ben ik met deze bierviltjesberekening wat kort door de bocht, maar we kunnen er niet onderuit: het is tijd om van de incidentele NPO-gelden iets structureels te maken. Politiek, zet 'm Slob!

Justin den Harder

Inhoud

4-6: **Interview:** Lisa Westerveld over de druk op het onderwijs

7-8: **Opinie:** hoe richten we het bestuur van ons land in?

9-10: **Interview:** de rector over onderwijs in (post-)coronatijd

11-12: **Opinie:** maak de bijlessector overbodig

13: **Analyse:** het bijzonder onderwijs bestreden

14-16: **Opinie:** onderwijsdoelen SMART formuleren

17-18: **Opinie:** censuur in het onderwijs

19: **Column:** waar is de commotie over het leenstelsel?

Woord van de redactie

Perspectief is een behoorlijk hoogopgeleide bubbel. Of liever: theoretisch geschoold, zoals 'ons' oud-Tweede Kamerlid Eppo Bruins zou zeggen. Ik vraag me soms af of ons zicht te beperkt is op de samenleving. Vormen alle leden van Perspectief met al hun achtergronden, woonplaatsen en soorten opleiding en werk een totaalplaatje van de samenleving? Misschien wel. Maar hoe dan ook is de ene stem sterker vertegenwoordigd dan de andere.

Deze PerspeX gaat over druk op het onderwijs. Er zijn veel punten waar het systeem rafelt. De wortel van het probleem? Waardering. Waardering voor de leraar en de professionaliteit van die leraar. Want die leraar wordt op de vingers gekoken en extra belast door organisatorisch onder en boven en politiek links en rechts. Waardering voor de diverse vaardigheden van mensen. Want we waarderen praktijk- en beroepsonderwijs lager dan hbo en universiteit. In de vaksector is een schreeuwend tekort aan mensen, terwijl hbo's en universiteiten door de groeiende toestroom van studenten overbelast zijn.

Ik vraag me af waarom we zo denken in 'op niveau' studeren - waarom een wvo'er met een passie voor bakken niet de bakkersopleiding zal doen want je 'hoort' naar hbo of universiteit te gaan. En waarom spreken we van hogere en lagere niveaus? Geloof me, technisch zit ik op een beroerd niveau - maar omdat ik wél goed ben in neuzelen, denken en schrijven over politieke geschiedenis en bestuursrecht ben ik 'hoger' opgeleid dan die technische vakman. Waarom?

Dát is waarom het pleidooi van Eppo Bruins voor theoretisch en praktisch geschoolden zo belangrijk is. Het thema houdt me bezig - en hopelijk jou na het lezen van deze PerspeX ook.

Antrude Oudman
Hoofdredacteur

Media

Op **17 september** verscheen een interview met bestuurslid Politiek, Tim Kijsten, in het Nederlands Dagblad: er moet een klimaatmissie komen, een soort OMT voor klimaat. "Het doel is om in tien jaar tijd terug te gaan naar 0 procent CO2-uitstoot."

Op **4 oktober** werd de Utrechtse ChristenUnie-kandidatenlijst voor gemeenteraadsverkiezingen vastgesteld. Onze voorzitter, Bina Chirino, staat op plek 2!

'Vier prominenten van VVD, D66, CDA en ChristenUnie' schreef NRC op **12 november**. De prominent van de ChristenUnie? Bina. Met partijcoryfeeën Kees Verhoeven (D66), Sybilla Dekker (VVD) en Theo Rietkerk (CDA) probeerde Bina in één ochtend eruit te komen met de formatie. "2040, dat is voor jongeren helemaal niet ver weg. Denk twee generaties vooruit en je schrikt je dood hoe de toekomst er dan uit ziet."

Op **15 november** zat onze secretaris, Justin den Harder, met bestuursleden van andere politieke jongerenorganisaties aan tafel bij talkshow M om onder andere over 2G te praten. 'Het is niet een uitbreiding voor een paar weken. We gaan beleid inzetten voor een paar jaar.'

LISA WESTERVELD:

“Onderwijs is voor de kwetsbaarste kinderen het meest ingewikkeld georganiseerd”

Wie een voorvechter van onderwijs zoekt in de Tweede Kamer, kan niet om Lisa Westerveld heen. In de Kamerfractie van GroenLinks heeft Lisa in de portefeuille: onderwijs en wetenschapsbeleid, langdurige zorg, GGZ en maatschappelijke opvang, coronabeleid, emancipatie, discriminatie jeugdzorg en media- en sportbeleid. Pittige thema's met onderlinge raakvlakken, blijkt in dit interview. Onderwijs staat niet op zichzelf. “Ik snap goed dat ouders willen dat hun kind gaat studeren, want dat betekent dat je gemiddeld twee keer zoveel gaat verdienen als wanneer je niet hebt gestudeerd, zes jaar langer leeft en vijftien jaar langer in goede gezondheid leeft.”

Redacteur: Antrude Oudman

Het lerarentekort is een probleem dat vaak voorbij komt. Lisa wijst erop dat dit al jaren voorspeld werd - en onder andere door haarzelf continu werd aangekaart toen ze lobbyist was bij de Algemene Onderwijsbond. “Vorige kabinetten wisten dat er tekorten kwamen, maar er gebeurde niets. Dat is politieke onwil.” Het huidige kabinet komt wel degelijk met geld en probeert de werkdruk tegen te gaan door onder meer de ‘werkdrukmiddelen’ en de zij-instroomregeling. “Maar je bent te laat. En zo gaan wij continu met onderwijs om. Pas als het water door de dijk sijpelt komen er maatregelen, terwijl aan die steeds slechter wordende dijk niets wordt gedaan.”

Wensenlijstje

Wat is de wortel van het probleem? “Het heeft te maken met zeggenschap, met zelf in je klas en school als professional de dienst uitmaken. Waarom worden mensen docent? Omdat ze kinderen vaardigheden willen bijbrengen.” Maar inmiddels wordt elke docent links en rechts op de vingers gekeken. Eerlijk: “Daar zijn wij als Tweede Kamer ook schuldig aan. We zijn steeds meer bezig met het lesprogramma. Politici zien vaak problemen, bijvoorbeeld dat kinderen ongezond eten en denken na over wie dat moet oplossen. Scholen! Want wij gaan – terecht – niet over wat thuis achter de voordeur gebeurt, maar bekostigen wel het onderwijs. En dan komt elke politicus met een wensenlijstje en zadelt het onderwijs met extra werk op en minder zeggenschap en autonomie.”

Daarom is de onderwijscommissie in de Tweede Kamer bezig met de overkoepelende discussie over het onderwijscurriculum. Het totaalplaatje, zodat het onderwijs niet telkens taken erbij krijgt. “Eén op de vier leerkrachten verlaat binnen vijf jaar het onderwijs. We hebben 83.000 mensen in Nederland die een onderwijsbevoegdheid hebben, maar niet voor de klas staan. Dat heeft ermee te maken dat je meer kunt verdienen met ander werk, maar mensen geven ook aan dat ze hun werk in het onderwijs niet meer konden doen.”

Ongelijkheid tussen jongeren?

De meeste Perspectief'ers studeren of hebben gestudeerd en afschaffing van het leenstelsel is dan ook een groot thema. “Ik begrijp de aandacht. Maar als je kijkt naar heel Nederland zijn de jongeren die geconfronteerd worden met het leenstelsel wel de bevoorrechte jongeren. Ze leven gemiddeld zes jaar langer dan jongeren die niet studeren en vijftien jaar langer in gezondheid. En als ze een paar jaar hebben gewerkt maken ze nog énige kans op de woningmarkt. Het is scheef dat

“Als je kijkt naar heel Nederland zijn de jongeren die geconfronteerd worden met het leenstelsel wel de bevoorrechte jongeren.”

bijna alle campagnes, acties en mails die ik van jongeren krijg over het leenstelsel gaan. Het leenstelsel vergroot niet de ongelijkheid tussen jongeren maar tussen studenten. Het is het probleem van de helft en van het bevoorrechte deel van de jongeren.”

GroenLinks kwam daarom met het idee voor een startkapitaal. Lisa benadrukt dat in een eerlijker stelsel van studiefinanciering de ongelijkheid in Nederland niet groter mag worden. “Dus als je iets doet voor jongeren die studeren, moet je ook iets doen voor jongeren die niet studeren. Sommige jongeren zijn gewoon beter met hun handen, of hebben om een andere reden vroegtijdig het onderwijs verlaten. Het gemiddelde bedrag van de basisbeurs moet er ook zijn voor hen. Misschien voor de koop van een eerste huis of voor een eigen bedrijfje.”

Belevingswereld

Dat we jongeren op het praktijkonderwijs of jongeren die niet studeren, niet zien betekent niet per se dat we ze niet willen zien. En dat geldt ook voor andere jongeren. “Jongeren in een gesloten instelling of jongeren met problemen thuis moet je actief opzoeken. Voordat ik woordvoerder jeugdzorg werd wist ik ook niet van de grote ellende. Uithuisplaatsing is nu actueel vanwege het toeslagenschandaal, maar niemand heeft het over de andere 40.000 kinderen die uit huis zijn geplaatst. Ik voelde me vier jaar een roepende in de woestijn. Het is zuur dat er zo'n schandaal voor nodig was.”

Dan is het probleem de belevingswereld van de vooral hoogopgeleide mensen in ons politieke stelsel, zeg ik. “Dat vind ik een scherpe analyse. Je komt over het algemeen niet in politiek Den Haag als je niet goed kunt lezen en schrijven of niet hebt gestudeerd, of als jij moeite hebt mee te komen met de samenleving of een zware of meervoudige handicap hebt. Politici moeten daarom actief voorkomen dat ze altijd in Den Haag zitten. Je hebt de plicht mensen actief op te zoeken. We zijn hartstikke druk en ik vind heftige gesprekken met jongeren in de jeugdzorg óók moeilijk. Maar het is wel nodig om ons werk goed te kunnen doen.”

Waardering

Ik vraag naar haar dromen. "Waardering voor beroeps- onderwijs, dat de allerbeste docenten daar lesgeven. Wat me bijvoorbeeld opvalt aan de ouderbijdrage is dat havo of vwo veel vaker op pad gaat en buitenlandse uitstapjes heeft. De ouderbijdrage is hoger. En bij vmbo zit een simpel uitstapje naar iets in de buurt. Alleen al dan merk je onze waardering voor mensen met een beroepsopleiding."

Ook oud-Kamerlid Eppo Bruins streed voor Christen- Unie tegen de lagere waardering voor beroepsonder- wijs. Spreek niet van hoger- en lageropgeleiden, zegt Lisa. "Taal doet wat met je en drukt waardering uit. Ouders worden boos dat hun kind vmbo-advies krijgt. Aanpakken van kansenongelijkheid betekent juist dat we beroepsonderwijs meer waarderen, dat je met trots naar het vmbo kan gaan. Als iemand een vakman of vak- vrouw is: ga doen wat je zo goed kunt en waar je passie ligt!"

Vooruitblik

Minister van Onderwijs Arie Slob trok 8,5 miljard euro extra uit voor het onderwijs. Tijdelijk geld, benadrukt Lisa, omdat het kabinet geen voorschot wilde nemen op volgende kabinetten. Van structureel extra geld kun- nen extra docenten worden aangenomen en salarissen stijgen, maar van tijdelijk geld profiteren bijvoorbeeld bij- lesinstituten. "En voor onderwijsbeleid voor de komende jaren moeten we wachten op de onderhandelingen. En je hebt daarin ook de VVD die niet wil investeren in

onderwijs. Het VVD-verkiezingsprogramma gaat het alleen over excellent onderwijs, wat de ongelijkheid juist vergroot."

Daarbij komt: er is een heel stelsel van bestuursorganen dat het onderwijsgeld uitgeeft. Hoe gaat de samenwer- king in dat stelsel? Het is lastig dat zorg en onderwijs twee verschillende potjes zijn, zegt Lisa. Want vooral de kwetsbaarste kinderen zijn hier de dupe van. "Juist kinderen die al een beperking hebben, die begeleiding of extra aandacht nodig hebben, hebben zoveel baat bij goed onderwijs! En dat vinden we allemaal, maar gemeenten hebben geen geld en vinden dat scholen moeten betalen, scholen moeten de eindjes aan elkaar knopen, samenwerkingsverbanden hebben ook moeite. Er zit een groot gat tussen zeggen dat deze kinderen prioriteit verdienen, en zorgen dat de financierings- stroom makkelijker gaat."

Perspectief

Wat kan Perspectief oppakken? "Een docent op een praktijkschool zei: Lisa, zorg dat deze kinderen voldoende aandacht krijgen, want deze kinderen krijgen later de keuze of ze de rest van hun leven wc's schoonmaken tegen minimumloon of door een leuk klusje met meer status en geld de criminaliteit in getrokken worden. Dat vond ik heftig. Ik weet wel wat mijn keuze zou zijn! Het maakt uit welke kansen wij mensen geven, voor henzelf én voor de samenleving! Daarom is het zo belangrijk dat we als mensen elkaar blijven tegenkomen."

"Aanpakken van kansenongelijkheid betekent juist dat we beroepsonderwijs meer waarderen, dat je met trots naar het vmbo kan gaan."

Meritocratie en diplomademocratie

Redacteur: Ieter-Jan de Jong

Michael Sandel heeft in 2020 het boek *Tirannie van Verdienste* uitgebracht. Het boek kwalificeert de samenleving in de Verenigde Staten als een meritocratie. Dat is de staatsvorm waarin de positie van een burger en onze regering niet wordt gebaseerd op afkomst, grondbezit, ras en geslacht maar op basis van de eigen capaciteiten. Deze meritocratie kent ook haar nadelen. Immers, in hoeverre zijn jouw 'verdiensten' niet ook geluk? Wat is de invloed op intelligentie, in welk gezin/buurt/land je wordt geboren en of jouw talenten relevant zijn in de tijd waarin je bent geboren? Een andere keerzijde van de meritocratie is de zogenaamde diplomademocratie. Professor M. Bovens definieert dat als volgt: "Een democratie waarin burgers beduidend meer feitelijke politieke invloed hebben naarmate hun opleidingsniveau, gemeten in termen van hun hoogst behaalde diploma, hoger is." Tegenwoordig heeft ruim

90 procent van de Tweede Kamerleden een academi- sche of HBO-opleiding gevolgd. Ik zal betogen waarom deze maatschappij van macht aan de hoogst gediplomeerden problematisch is. In dit artikel bedoel ik met hoogst gediplomeerden de theoretisch ge- schoolden in tegenstelling tot praktisch geschoolden.

Eis van representativiteit

Ongeveer een eeuw nadat Nederland het actief kiesrecht breed heeft ingevoerd door het beroep van politici open te stellen voor man en vrouw, hebben we nu weer een beperkter actief kiesrecht, namelijk het examenkiesrecht. Het soort diploma bepaalt de positie op een kandidatenlijst en dus de plek in de politiek. Dit is een probleem omdat een meritocratie geen demo- cratie is. Een land is democratisch als het volk regeert. De inzet van deskundigen en hoogopgeleiden kan wel een regering voor het volk zijn, maar is geen regering door het volk.

Dit is misschien een principiële argument wat niet

direct tot problemen hoeft te leiden. Een regering van hoger opgeleiden is niet per definitie verkeerd. Maar een gevolg hiervan kan een onevenredige belangenbehartiging zijn, zoals via de politieke agendavorming. Met andere woorden, zit de hoger opgeleide politicus niet in een economische of maatschappelijke bubbel? Worden de belangen van lager opgeleiden wel voldoende vertegenwoordigd in een diplomademocratie? Als politici en bestuurders alleen hoger opgeleiden zijn kunnen problemen bij lager opgeleiden hierdoor minder snel aan het licht komen. Misschien kwam het kinderopvangtoeslagenschandaal daardoor zo laat aan het licht. Het argument dat politici een verkiezingsprogramma volgen zorgt er niet automatisch voor dat misstanden die bij lager opgeleiden plaatsvinden aan het licht komen. Een verkiezingsprogramma wordt vooral door hogeropgeleiden samengesteld en ingestemd. Bovendien kiest een verkiezingsprogramma het looppad uit voor de aankomende vier jaren en is vaak ideologisch ingesteld. De problemen van lager opgeleiden moeten wel op de agenda komen van de politieke partij en bovendien zit er steeds vier jaar tussen ieder verkiezingsprogramma.

Sociale rechtvaardigheid

Een ander risico van de diplomademocratie beschrijft Bovens als sociale rechtvaardigheid. Een oververtegenwoordiging van hoger opgeleiden in het politieke systeem is problematisch wanneer diploma's ook in andere maatschappelijke kringen voordelen opleveren. De meritocratie leidt al snel tot een 'winner-takes-all-society'. De hoger opgeleiden hebben de beste banen, het meeste bezit en de grootste politieke macht. Omdat dit sociale kapitaal grotendeels overdraagbaar is, via erfelijkheid en opvoeding ontstaat er een gesloten maatschappij waarin er na enkele generaties nauwelijks meer sprake was van sociale mobiliteit, aldus de filosoof M. Young in zijn boek *The Rise of*

the Meritocracy. Bovendien leeft de meritocratische gedachte dat de hoger opgeleiden hun positie hebben verdiend omdat zij een hoge opleiding hebben genoten. Dit heeft negatieve consequenties. De lager opgeleiden zullen zich niet meer gehoord voelen en hun toevlucht zoeken in (volgens Young) opstanden en (volgens Sandel) bij populistische partijen die in ieder geval naar hen luisteren.

Oplossing

Om deze negatieve gevolgen te voorkomen stel ik de deliberatieve democratie voor. Dit is de democratie waarbij burgers niet alleen stemmen op politici, maar ook met elkaar en met experts spreken. Het is de polder maar dan niet alleen door de ministers, vakbondsleden en hoogleraren. Bij deze opvatting van politiek staat centraal dat burgers hun politieke visies met elkaar uitwisselen om zo tot een werkelijk democratisch besluit te komen. Voor die uitwisseling moeten burgers tijd, informatie en een vergoeding krijgen om hun visie te vormen. Dit kan door burgers te selecteren voor commissies die meedenken over politieke vraagstukken. Een succesvol voorbeeld is de burgercommissie in Texas die nadacht over schone energie. Ook in de Gemeente Zeist waar ik als buitengewoon raadslid werk is een succesvol project. Om het begrotingstekort van de gemeente op te lossen hebben we een Inwoners Advies Commissie in het leven geroepen waarin de inwoners van Zeist evenredig vertegenwoordigd waren met een evenredige vertegenwoordiging van mensen in Zeist. Zij kwamen met maar liefst 62 voorstellen waarover de gemeenteraad zich heeft gebogen.

Burgers voelen zich hierdoor gehoord en gezien, ze zijn een onderdeel van samenleving en democratie en hebben niet de behoefte aan opstand en populisme.

Het is de polder maar dan niet alleen door de ministers, vakbondsleden en hoogleraren.

Rector
Dirk-Jan
Dekker

Hoe gaat Christelijk Gymnasium Beyers Naudé om met COVID-19?

In februari 2020 werd voor het eerst een besmetting met het coronavirus in Nederland geconstateerd. Het virus verspreidde zich zo snel, dat het kabinet in maart 2020 de eerste maatregelen invoerde om de verspreiding tegen te gaan. Een aantal welbekende maatregelen zijn: niezen in de elleboog, een mondkapje dragen en 1,5 meter afstand van elkaar houden. Halverwege maart ging Nederland in gedeeltelijke lockdown en sloten horeca, scholen en kinderopvang. Het is nu oktober 2021. Gelukkig hebben wij het virus nu min of meer onder controle en krijgen wij steeds meer versoepelingen.

Redacteur: Yaroslava Tymts

Wat ging goed en wat kon nog beter tijdens de lockdown?

De techniek was vrij snel op orde om de leerlingen online te kunnen lesgeven. De leerlingen kregen Chromebooks van school en in alle lokalen werden camera's en microfoons bij de computers opgehangen, zodat de leraar tijdens de les zichtbaar was. Ook stelden de leraren en de leerlingen zich met vallen en opstaan in op het nieuwe manier van lesgeven. Tegelijkertijd wil je natuurlijk dat het nog sneller, beter en efficiënter zal gaan.

Het vasthouden van saamhorigheid in de klas bleek lastig te zijn. Je moet jouw onderwijs niet eenzaam op jouw zolderkamer doorlopen. Wij hadden eerst gefocust op de lesstof om te zorgen dat de uitleg duidelijk was en dat de leerlingen bleven oefenen. Misschien hadden wij tegelijk nog meer aandacht kunnen geven aan het welbevinden van de leerlingen en het groeps-

Ook middelbare scholen hebben te maken gehad met het coronavirus en alle gevolgen van dien. Ik interviewde rector Dirk-Jan Dekker, van het Christelijk Gymnasium Beyers Naudé te Leeuwarden. Hoe kijkt hij naar het virus en de maatregelen?.

Hoe heeft CGBN de lessen opgepakt in de lockdown?

Het was belangrijk dat er onderwijs kwam en de leerlingen bleven leren. Door de maatregelen konden de lessen niet als gewoonlijk op school worden gegeven en daarom schakelden wij om naar online onderwijs. Wat wij bij onze leerlingen zagen, is dat sommigen de online lessen fijn vonden en er baat bij hadden en dat het bij anderen juist moeilijk ging.

gevoel. Hoewel ik weet dat mentoren toen daar wel erg hun best voor hebben gedaan.

Hoe was het voor docenten om in lockdown te werken?

Docenten vonden het erg vervelend om in de lockdown te werken. Ze doen niets liever dan de leerlingen zien en met ze praten. Wanneer je door de klas loopt, kun jij zien of iedereen de lesstof begrijpt of dat er meer uitleg nodig is. Ook het gezellige aspect is zeker belangrijk, je deelt toch een deel van jouw leven met elkaar. Dat hebben docenten erg gemist. Ze waren dan ook erg blij toen de school weer open kon. Het volgen van het leerproces van de leerlingen was tijdens de lockdown lastig. Wanneer de leerlingen fysiek in de klas zitten, kun je als docent makkelijk het schrift bekijken en vragen stellen of een toets afnemen. Tijdens thuisonderwijs is dat veel lastiger. Je kunt nog steeds een toets afnemen, maar je weet niet of het eerlijk verloopt. Leerlingen kunnen een familielid vragen om de toets te maken of spiekbriefjes bij de hand houden.

Hoe was het voor u om als rector tijdens corona-periode te werken?

Dat was heel raar, want ik ben pas sinds 1 januari 2021 de rector van deze school. Ik kwam op de nieuwe school, waar behalve klas 6 geen leerlingen waren. In het begin heb ik de school niet meegemaakt, zoals die echt is. Sinds het begin van dit schooljaar zie ik nu pas wat er allemaal voor mooie dingen gebeuren. Voor mij als rector betekende corona-periode ook dat ik voortdurend moest inspelen op nieuwe ontwikkelingen. De overheid kwam steeds met nieuwe richtlijnen en je wist eigenlijk niet waar je als school aan toe was, dat was heel moeilijk te voorspellen. Je moest met groepen gaan werken of er kwam een nieuw testbeleid. Dus ik ben veel bezig geweest met het "corona-management" nu is het gelukkig afgelopen.

Wat deed de school met de versoepelingen?

In juni 2021 werd bekend dat alle leerlingen weer naar school moesten, nog wel met mondkapjes en 1,5 meter maatregel. Ik was heel blij dat dat kon, maar ik vroeg me wel af hoe wij dat op een veilige manier voor elkaar konden krijgen. Want wij hebben niet zulke grote lokalen en hoe zet je daar op een veilige manier toch weer 25 tot 30 leerlingen? Je wilt niet dat er een besmetting komt. Toen bedachten wij dat er ook buiten school heel veel mogelijk is. Wij organiseerden 3 weken lang verschillende activiteiten, zoals: een uitstapje naar Aquazoo, Streetart Tour en een pubquiz. Het was educatief en je kreeg weer het groepsgevoel terug.

Hoe worden nu mogelijk opgelopen achterstanden weggewerkt?

Om de leerlingen zo goed mogelijk te kunnen helpen, moet je eerst weten wat voor, hoe groot en bij wie die achterstanden zijn. De leraren zijn nu bezig door middel van toetsjes, vragen stellen, het bespreken van het huiswerk en natuurlijk het bekijken van rapporten van vorig jaar de achterstanden in kaart te brengen. Eindrapporten van vorig jaar bevatten niet alleen cijfers, maar ook kleurencodes (rood, oranje, groen) waardoor docenten goed kunnen zien hoe elk leerling voor een bepaald vak ervoor staat. Een deel van de achterstanden wordt in de lessen opgelost. En een deel buiten door middel van inloopuren, huiswerkklas, vrijdagmiddag vertalen en bijlessen door de eigen docenten. Maar er is ook een derde mogelijkheid, namelijk bijlessen door TopTutors die wij extern inhuren. Dit ging over het vakinhoud, maar er zijn ook achterstanden op het gebied van sociale ontwikkeling. Daarom hebben wij nu ook een psycholoog, pedagoog en iemand die met zingevingsvraagstukken kan helpen in dienst.

De school heeft tijdens de lockdown nieuwe dingen zoals online-lessen gebruikt. Zal de school iets daarvan ook nu blijven gebruiken?

Ja, een goed voorbeeld is kleurencodes. Ik heb van veel mensen gehoord dat ze de kleurencodes goed vonden. Je wordt niet alleen op cijfers afgerekend, maar er wordt bijvoorbeeld ook gekeken naar hoe je meedoet in de les. En de les die wij als school geleerd hebben is dat onderwijs zoveel meer is dan alleen het vakinhoud.

Bijles, maak mij overbodig

Het is tijd voor structurele verbetering in onderwijs en daarover spreken we niet vaak genoeg. Onderwijs is al lange tijd aan het verslechteren in Nederland. We zakken op allerlei internationale ranglijstjes die verschillende onderwijsprestaties meten en vergelijken. We zagen dat de rekentoets als steeds moeilijker werd ervaren, dat we de cijfers minder zwaar gingen wegen en de toets toen afschaften. En ook was er nieuws dat we steeds slechter lezen en op latere leeftijd functioneel minder kunnen lezen en begrijpen. Dit is een probleem, en dit probleem vraagt om een doordachte duurzame oplossing. Volgens mij zijn we bezig met de verkeerde oplossingen. Daarin is bijles als schaduwconomie een van de tekenen aan de wand. In dit stuk bespreek ik bijlessen en pleit voor de juiste oplossing: een investering die ons onderwijs verdient en die op de juiste manier het systeem versterkt en de leerling en leerkracht ondersteunt.

Redacteur: Daniël van Holten

In de coronacrisis is er veel en lang thuis les gevolgd. Kinderen hadden het thuis moeilijker met leren. En dat kwam bovenop het jarenlange lerarentekort en onderbetaalde leraren, af en toe wat gaten in lesroosters en te grote klassen met minder ruimte voor individuele aandacht. Tijdens de coronacrisis is het nog moeilijker geworden doordat er opeens naar online lesgeven

gewisseld moest worden en de werklast voor leerkrachten hoger werd.

Tot dusver het probleem. Dit werd wel erkend op scholen en in Den Haag. Daarom kwam er ook een extra investering in onderwijs van 8,5 miljard. Maar: daarvan gaat veel naar bijlesinstituten die tijdelijk op of na school invallen om te vervangen of extra onderwijs te leveren. Het is een investering met een plan voor tweeënhalf jaar. Daarom worden weinig nieuwe

We zien het probleem maar zijn bezig de verkeerde oplossingen te vinden

leraren opgeleid en aangenomen, omdat je kortere termijn maatregelen neemt. En schoolleiders krijgen heel wat advertenties voor bijlesbureaus in de inbox. Een leraren- of urenkort op een school werd aangevuld met bijlesinstituten. Ook sturen veel ouders hun kinderen buiten school naar bijles. Maar dit is een pleister op een grotere wond. En bovendien: een teken van groeiende ongelijkheid.

Bijles is niet alleen slecht. Het is een leuk bijbaantje voor wie bijles geeft, dat kan ik zelf beamen. Het is mensenwerk, je ziet vooruitgang bij een individuele leerling en het verdient ook redelijk. De leerling leert een deel voor de lange termijn, maar een deel is blokken voor een toets op korte termijn en op aanvraag enkel tijdelijke prestaties verbeteren. Maar niet elk bijlesinstituut vraagt evenveel van de docenten en ze zijn nooit even gekwalificeerd als PABO-docenten die er echt voor geleerd hebben. Bijles is een schaduwindustrie op een terrein waar kwaliteit erg van belang is. Dus een beetje bijspijkeren kan met bijles, maar we kunnen niet ermee op langere termijn onderwijs op een hoog niveau houden.

Daarnaast is er het ongelijkheidsargument. De portemonnee van ouders is doorslaggevend voor de vraag of kinderen wel of niet van bijles kunnen genieten. Daarmee kunnen deze kinderen dan wel of niet betere cijfers krijgen en groeit er een kloof. Een kloof op basis van kapitaal, niet op basis van kunde. Dat moeten we niet willen en moeten we tegengaan.

Dit zijn dus een aantal negatieve patronen die ik wil belichten. We moeten met elkaar een oplossing bedenken en de hoofdzaken in het onderwijs veel meer onderkennen en oplossen. Het gaat om meer leerkrachten en meer kwaliteit. Het gaat ook om meer salaris en meer waardering voor de leerkrachten. Het gaat ook om kleinere klassen en meer aandacht voor de leerlingen.

Hoe zien we deze problemen? Dit is een van de duidelijke bredere patronen in onze politiek van de afgelopen tien tot twintig jaar. De publieke sector bevindt zich in steeds zwaarder weer, presteert minder, wordt minder bestendig voor de lange termijn gefinancierd, en heeft ondergewaardeerd personeel. Als we iets hebben geleerd in de afgelopen tijd, is het hoe hard mensen in de publieke sector als onderwijs en zorg werken en met hoeveel toewijding voor hun beroep. Laten we dat nou belonen en laten we ook proberen het beste voor alle of voor meer leerlingen neer te zetten! Laten we de onderwijstaak serieus nemen en beter neerzetten.

Ook al raakt het de bijbaan die ik heb gehad: investeer meer in het onderwijs. Zorg voor structurele oplossingen voor toegewijde leerkrachten. Niet dat een school lesgeven rond moet krijgen door externe docenten in te huren. Niet dat alleen kinderen met rijkere ouders via bijles het heft in eigen handen kunnen nemen. Zorg dat bijlesinstituten overbodig worden en de sector zichzelf kan opheffen.

Column: de schoolstrijd

Bijzonder onderwijs is het afgelopen jaar weer flink in het nieuws geweest met alle bijbehorende ophef van dien. Eerst de anti-homoverklaringen die in de media uitvergroot werden, maar in werkelijkheid niets meer bleken te zijn dan het onderschrijven van de bijbelse lijn van het huwelijk (shocker). Rond dezelfde tijd werd een acceptatieplicht betoogd. Nu ging het over het afschaffen van identiteitsverklaringen als geheel, alsof dat de betreffende sociale problemen ooit zal oplossen. De grootste vraag van tegenstanders hiermee is waarom bijzonder onderwijs nu precies nog op dezelfde wijze als openbaar onderwijs ondersteund wordt, als het inhoudelijk tegen de algemeen aanvaarde moderne waarden ingaat. Zou culturele gelijkstelling niet beter zijn voor daadwerkelijke gelijkheid en openheid? Ironisch genoeg wordt daarmee feitelijk voor 'neutraal' staatsonderwijs gepleit.

Redacteur: Annelijn de Gier

De discussie over bijzondere scholen is niet nieuw, die speelde in de hele negentiende eeuw en de vroege twintigste eeuw. Met de Bataafse Revolutie eind achttiende eeuw werd de scheiding tussen kerk en staat geïntroduceerd in Nederland. Dit had tot gevolg dat onderwijs een zaak van de staat in plaats van de kerk werd. Dit betekende ook dat de overheid voortaan toestemming moest geven voor christelijk onderwijs, en daardoor raakte dat achtergesteld, want alleen een milde variant van protestants onderwijs werd toegestaan.

Uiteraard was men ontevreden. Protestant wilden orthodoxer onderwijs kunnen bieden. Katholieken voelden zich als minderheid achter-

gesteld. Hierover werd in 1840 beklag gedaan bij koning Willem I. Vervolgens werd in de Grondwet van 1848 katholieken volledige godsdienstvrijheid gegeven, en ook benadrukte Thorbecke de vrijheid van onderwijs. Dit betekende echter niet dat bijzonder en openbaar onderwijs automatisch financieel gelijkgesteld werd. Wel kwam hiermee het recht op oprichting van eigen scholen. Om principiële en financiële gelijkheid te kunnen bereiken, moesten de toenmalige confessionele partijen samenwerken. Uiteindelijk waren compromissen op andere gebieden nodig voor die gelijkheid. In 1917 resulteerde dit in huidig grondwetsartikel 23.

De aanname dat met het grondwetsartikel de strijd van ruim een eeuw voorbij is, is volgens mij onjuist. We moeten opnieuw de waarde van dat grondwetsartikel nagaan en inzien, want het recht op vrijheid van onderwijs is niet niks. Er is niet voor niks zo lang en hard voor gevochten. Vrijheid van onderwijs betekent voor christelijke ouders een betrouwbare plek om hun kinderen circa dertig uur per week uit handen te geven, omdat school naast een plek om te leren ook een plek van opvoeding is. Vrijheid van onderwijs betekent voor christelijke jongeren gemeenschap en houvast wanneer ze zichzelf en de wereld leren kennen. Vrijheid van onderwijs betekent bovenal vrijheid van opvattingen in een seculiere wereld waarin de dominante norm de 'juiste' is en zelfcensuur oplevert. Juist dat is tolerantie en diversiteit!

Onderwijs... niet zo SMART!?

Je hebt vast wel iets SMART moeten maken, tijdens een opleiding of op school. Het ezelsbruggetje SMART is bedoeld om concrete doelen te stellen zodat je plannen niet in vaagheid verzuipen. Gelukkig kent het onderwijs veel vage termen die zeer moeilijk meetbaar zijn en daardoor niet zo SMART zijn. Bijvoorbeeld de term eigenaarschap (leerling voelt zich eigenaar van zijn leerprocessen) of de term leren zelf (wanneer heb je eigenlijk iets geleerd?). Over een ding is iedereen het wel eens: Het moet beter en anders. Roepen dat het anders en beter kan, dat ben ik met u eens. Maar hoe? Dat is een complexe taak.

Redacteur: werkgroep Onderwijs

Er wordt van alles gemaakt en uitgetoetst in onderwijsland. Uitlegfilmpjes, Kahoots of LessonUP. De vraag is alleen waartoe? Waar zijn we eigenlijk mee bezig? Zijn we als docenten de afgelopen tijd niet op z'n mark-ruttes aan de slag gegaan? Probleempjes oplossen in plaats van uit een gezamenlijke visie lesgeven. Vaak zijn we bezig met kleine aanpassingen in de les. Nog snel een les in elkaar draaien of een mentorgesprekje. Maar voor een duurzame verandering in het onderwijs is meer nodig.

Het zou natuurlijk mooi zijn als we de onderwijsvernieuwingen ook SMART kunnen formuleren. Wat goed onderwijs is, daarover zal altijd debat zijn. Het is daarom lastig te formuleren hoe de onderwijsverbetering vorm krijgt.

Specifiek

Vanuit de overheid is geld vrijgekomen voor scholen om zich te ontwikkelen door gebruik te maken van effectieve interventies (de zogenaamde NPO-gelden).

Deze gelden moeten ervoor zorgen dat de achterstanden die zijn opgelopen in tijden van het thuisonderwijs recht te trekken. De achterstanden in het onderwijs bestaan vooral uit grotere verschillen tussen leerlingen. Specifiek wil men dus beter aansluiten bij de verschillen tussen leerlingen. Dit kan in de les worden vertaald naar differentiërende werkvormen waarbij leerlingen meer op eigen niveau werken. Hiermee hoopt men te bereiken dat uiteindelijk het onderwijs beter aansluit op de leerlingen en de schoolresultaten omhoog gaan.

Meetbaar

Goede schoolresultaten bestaan vaak uit percentages leerlingen die slagen voor het examen. Toch verwachten we van school niet alleen dat het leerlingen helpt hun examen te halen. Een bekende onderverdeling van de functies van school is kwalificatie, socialisatie en subjectwording. Kwalificatie is het leren van vaardigheden en vergaren van kennis die nodig is om te kunnen participeren in de samenleving. Socialisatie gaat erover hoe leerlingen leren in relatie staan met hun omgeving. Subjectwording gaat over vorming van identiteit.

Een leerling die zijn examen haalt heeft alleen voldaan aan kwalificatie. De relatie tussen leerling en zijn omgeving en de ontwikkeling van identiteit is vaak onderbelicht. Het lijkt zelfs alsof deze socialisatie en subjectwording als 'vanzelf' plaatsvinden op school. Een leerproces meten we vaak met een toets of verslag. Toch zegt een toets niet altijd wat je hebt geleerd. Hoe meet je de socialisatie en subjectwording van leerlingen?

Acceptabel

Bij een hervorming van het onderwijs is het van belang dat docenten de verandering in ieder geval gedeeltelijk accepteren. Er zijn veel ideeën van aanpakken die het onderwijs zouden kunnen verbeteren. Maar de uitvoering van de aanpak staat of valt vaak bij de docent. Elke leerling is uniek en heeft zijn eigen leerbehoefte, maar ook elke docent is uniek en kent zijn eigen wegen. Als docent sta je vaak alleen voor een klas. Je moet wel een beetje eigenwijs zijn om voor de klas te staan.

Staat iedereen achter een aanpak of doel? Waarschijnlijk niet. Er zijn vele meningen. Allerlei zienswijzen. Dit is geen probleem, maar de docent moet de ruimte krijgen om met collega's in gesprek te gaan om te kunnen veranderen.

De relatie tussen leerling en zijn omgeving en de ontwikkeling van identiteit is vaak onderbelicht.

Realistisch

Wat is haalbaar? Docenten voeren de leiding in het rijtje burn-out-beroepen. Al deze vermoeide docenten ook nog eens opzadelen met een vernieuwing en verandering. Dat is stressvol. Dus is het wel mogelijk om docenten met allerlei aanpassingen op te zadelen? De aanpassingen moeten ruimte bieden en lucht. Niet een extra druk om zaken vast te leggen. Juist door ruimte te geven ontstaat er meer ruimte om te ontwikkelen, te bloeien en te leren. Een organisch en creatief proces is lastig effectief te maken door de werkdruk op te voeren. Leren gaat niet altijd efficiënt, je moet juist fouten maken en dingen verbeteren, dan pas ben je aan het leren. Wie nooit fouten maakt heeft zelden iets geleerd.

Tijdsgebonden

Misschien zouden we anders kunnen kijken naar de urenverdeling in het onderwijs. Bijvoorbeeld niet vasthouden aan de schoolvakanties voor docenten of verplichte onderwijsuren voor leerlingen. Docenten zijn gewend om heel druk te zijn en hebben vakanties telkens weer 'hard' nodig. Ik vraag mij wel eens af wat het op zou leveren als we enkele vakantiedagen opofferen om met elkaar het onderwijs anders vorm te geven.

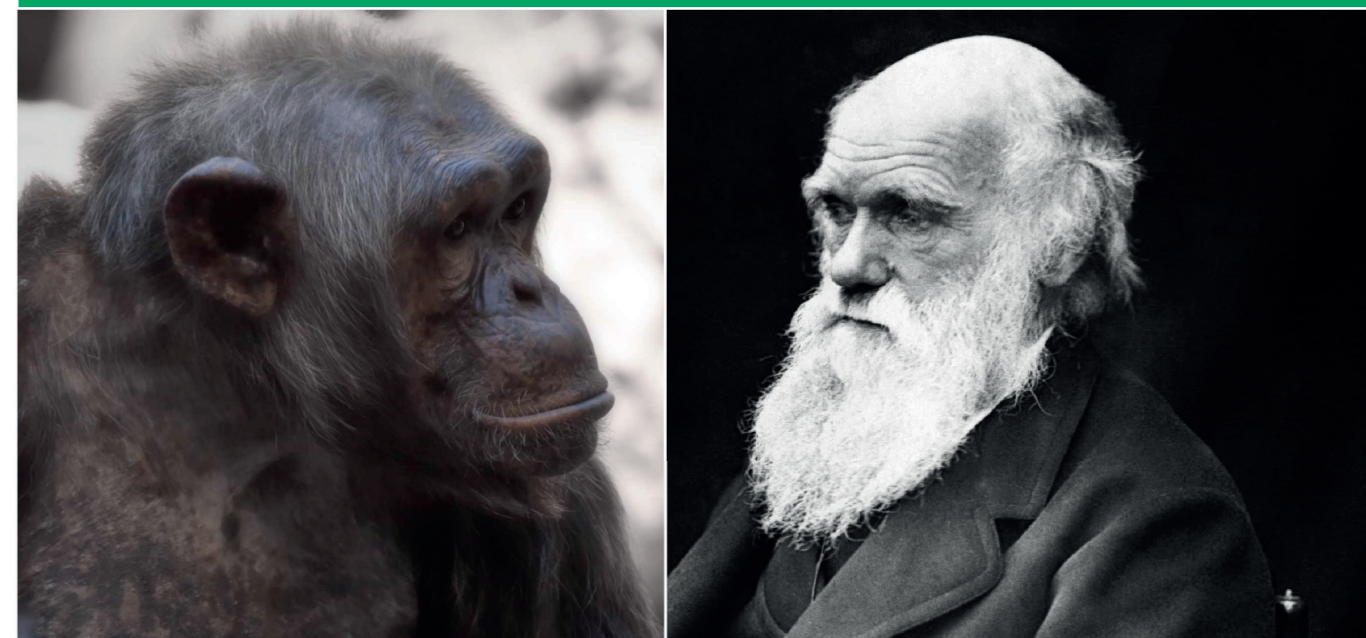
Al met al hoop ik het SMART-denken in het vormgeven van onderwijs aan de kant kan worden gezet. Het onderwijs een organisch proces laten. Het gebeurt toch wel. De boom groeit toch wel door. We kunnen het niet SMART maken. Laten we niet efficiënt denken over het onderwijs. Juist door te willen meten beperk je het onderwijs. Misschien ontstaat er juist wel meer door het onderwijs meer ruimte te bieden. Beter onderwijs ontstaat niet vanuit handigheidjes of werkvormen, maar vanuit een onderwijsvisie. Onderwijs is geen computerproces met een enkele input en output. Het is iets organisch en het levert altijd andere

dingen op dan verwacht. Het mooie van leren is dat het iets organisch is. We kunnen wel wat dingen doen die een positieve invloed heeft op het leren, maar uiteindelijk gebeurt het leren bij de lerende en niet door het stappenplan dat een docent heeft uitgevoerd.

Onderwijs is geen computerproces met een enkele input en output. Het is iets organisch en het levert altijd andere dingen op dan verwacht.

Kan je als christen het scheppingsverhaal én de evolutietheorie geloven?

De aarde is in zes dagen geschapen, toch? Maar door mutaties en natuurlijke selectie is de immense biodiversiteit op onze aarde ontstaan, ook waar toch? Hoe rijm je als christen het Bijbelse scheppingsverhaal met de volgende wetenschappelijke ontdekkingen: de wereld is ongeveer 4,5 miljard jaar oud en de mens en de chimpansee delen rond 99% van hun DNA? Zeker de jongere christen zal hier uiteindelijk tegen aanlopen, en dit kan verstrekende gevolgen hebben voor zijn of haar geloof. Een reconstructie van mijn persoonlijke zoektocht naar antwoorden op deze vragen met handreikingen uit En de aarde bracht voort van Gijsbert van den Brink.

Redacteur: Marnix Koops

In oktober dit jaar publiceerde het NRC Handelsblad een opzienbarend artikel over de vermeende censuur van lesboeken in Nederland. Uitgeverijen bleken onder de druk van vooral christelijke belangenverenigen bepaalde gevoelige onderwerpen uit de lesboeken te houden. De genoemde thema's liepen uiteen van bikini's, kermissen en casino's tot dinosauriërs en alles omtrent de evolutietheorie.

Toen ik het artikel las, herinnerde ik mij dat in mijn eigen biologieboek op mijn christelijke middelbare school aan het eind van elk hoofdstuk een minimaal geel blokje was

gereserveerd voor de evolutietheorie. Niet dat ik dat ooit las: alles wat geel was kwam niet terug op onze toetsen. Later, toen ik biologie ging studeren in Wageningen, ontdekte ik dat de universiteit aanzienlijk meer aandacht besteedde aan natuurlijke selectie, mutaties en Charles Darwin. Had mijn school bewust minder tijd besteed aan de evolutietheorie, en zo ja, moest ik mij hierover opwinden?

Schoolboeken zo ontwerpen dat ze niet aanstootgevend zijn of kinderen niet stimuleren tot immoreel gedrag kan ik mij nog voorstellen, maar opzettelijk relevante informatie - een theorie die de diversiteit van onze aarde verklaart - uit de boeken bannen? Dit lijkt mij niet de ma-

nier om jonge christenen voor te bereiden op een door wetenschap ingerichte wereld. Daarnaast is het censureren van de evolutietheorie in schoolboeken die vervolgens ook in seculiere scholen worden gebruikt natuurlijk helemaal onzinnig.

Met de huidige informatie golf die elke dag over ons heen komt via het internet kan je rustig aannemen dat elke christen vanzelf in aanraking komt met de evolutietheorie. Op dat moment is het beter om als christen te weten wat de evolutietheorie inhoudt en hoe die te verenigen met de bijbel, dan volledig je kop in het zand te steken.

Het is beter om als christen te weten wat de evolutietheorie inhoudt en hoe die te verenigen met de bijbel, dan volledig je kop in het zand te steken.

Om terug naar mijn verhaal te gaan, christelijke biologen zoals ik zijn natuurlijk schaars. In de wereld van de levenswetenschappen vallen veel christenen van hun geloof, mede door de wetenschap die soms lijnrecht tegenover Bijbelse waarheden lijkt te staan. Ikzelf had daarom ook veel moeite om het scheppingsverhaal te lezen zonder enige scepsis.

Toch wilde ik een poging wagen om als bioloog de bijbel te lezen en dit enigszins te plaatsen binnen de voor mij onbetwistbare feiten van de evolutiebiologie. Mij werd toen aangeraden En de aarde bracht voort (2017) te lezen, een boek over het christelijk geloof en evolutie geschreven door theoloog Gijsbert van den Brink. Het boek verraste mij positief, want de gedachtes die van den Brink aandraagt zijn zeker niet saai of conflictmijgend.

Het boek begint met de stelling: stel dat de evolutietheorie klopt, wat zou dit betekenen voor het christelijk geloof? Vervolgens legt Van den Brink in de verschillende hoofdstukken uit dat de combinatie best mogelijk is, waarin hij soms bijzondere gedachtesprongen maakt.

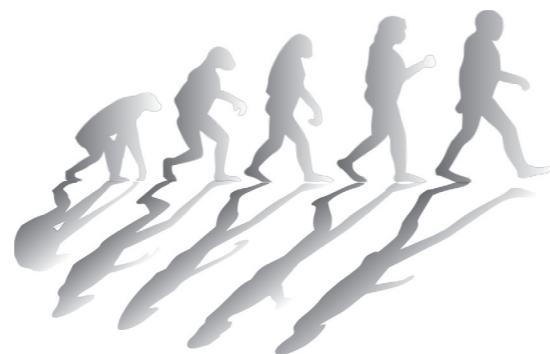
Hij stelt namelijk dat als de mens daadwerkelijk afstamt van dezelfde gemeenschappelijk voorouder als de chimpansee, wij niet per se onze menselijke uniciteit zouden verliezen. Wij blijven het enige schepsel dat een diepgaande en betekenisvolle relatie met God kan aangaan,

met unieke eigenschappen en vermogens. Over Adam en Eva geeft hij (naar mijn mening) de interessantste overdenking: van den Brink stelt in zijn boek dat de evolutietheorie het bestaan van de twee niet onherroepelijk uitsluit. Adam en Eva zouden namelijk beschouwd kunnen worden als leiders van de eerste groep mensen die vanwege een cognitieve explosie (een exponentiële verruiming van hun bewustzijn) voor het eerst de mogelijkheid ontving om een relatie met God aan te gaan. Ze hoeven dus niet letterlijk de eerste mensen geweest te zijn.

Ik vond het mooi om een intellectueel boek te lezen van een dappere theoloog die tegen de stroom in durft te gaan in de huidige wetenschap-gerichte wereld - na al de schrijvers die in hun boeken religie het liefst een trap na geven (Yuval Noah Harari, Richard Dawkins etc.). Het hielp mij om religie niet gelijk af te schrijven vanwege de wetenschap, maar juist vanuit de wetenschap te kijken wat wel mogelijk is, en dat blijkt nog verrassend veel te zijn. Ook al zal ik altijd mijn twijfels houden, de geruststellende gedachte dat er meer christenen zijn die hier tegenaan zijn gelopen en oplossingen hebben gezocht (en soms gevonden) hielp en helpt mij enorm.

De bijbel blijft een religieus boek, niet een historisch boek, en de boodschap of kracht die jij uit het geloof kan putten is belangrijker dan de vraag of de schepping nou 6 dagen of 4,5 miljard jaar heeft geduurd (met of zonder mutaties en selectie). Schoolboeken hoeven hier niet in te sturen: volg de wetenschappelijke consensus, en laat alle jongeren, christelijk of niet, zelf ontdekken of de evolutietheorie buiten school ook in hun levensbeschouwing past.

Graag zou ik dus iedereen willen oproepen: voel je niet bezwaard om zelf op ontdekking te gaan, en laat je niet vertellen dat wetenschap religie uitsluit en vice versa, maar trek je eigen conclusies.

Column: nog even over het leenstelsel

Op 23 september heerste er grote opluchting en blijdschap onder alle studenten in Nederland: een meerderheid van de Tweede Kamer besloot het leenstelsel af te schaffen. Een paar maanden later is weinig over van die opluchting en blijdschap. We hoorden namelijk veel over de formatie, maar niet over het leenstelsel. Hoe kan dit?

Redacteur: Tim Woertink

De politieke steun in 2015 voor het leenstelsel is mij nog een raadsel. Dat studenten lenen tegen lage rente klonk voor VVD misschien als een prachtidee: een jaarlijkse kostenpost van 4,2 miljard euro minder. En dan zou er meer geld gaan naar de kwaliteit van onderwijs zelf. Of dit nou echt de juiste keuze was? Nee.

Feit is namelijk dat studenten minder vaak doorstromen vanwege de angst voor een hoge studieschuld, dat de prestatiedruk toeneemt, dat studenten langer thuis blijven wonen en dat afgestudeerden door hun studieschuld veel lastiger aan een huis komen.

Om het leed van de studenten iets te verzachten besloot het kabinet tijdens de coronacrisis het collegegeld van studenten te halveren naar 1084 euro. Eerstejaars hadden dubbel geluk: die hoefden slechts 542 euro te betalen. Helaas had dit niet het gewenste effect. Volgens onderzoeksbureau Berenschot droeg de verlaging niet bij aan de instroom in het hoger onderwijs. Het enige voordeel was dat eerstejaarsstudenten niet of minder hoefden te lenen.

De trage kabinetsformatie verbeterde de sfeer niet onder de studenten: prestatiedruk en financiële stress blijven aanhouden. Het leenstelsel lijkt zelfs in de ijskast gezet te zijn in de formatie vanwege andere belangrijke onderwerpen, zoals de aanpak van het coronavirus en de klimaatcrisis.

Christenunie is altijd duidelijk geweest over het leenstelsel: het was nooit voorstander ervan. Hetzelfde geldt ook voor CDA. De beurt is aan D66, toen voorstander van het leenstelsel. Tijd om het 'Nieuwe Leiderschap' te laten zien: geen tijd stoppen in vermeend drankgebruik van een informateur, maar je fouten uit 2015 rechtzetten en doorgaan.

Dan de VVD. De liberale partij was altijd al voorstander van het leenstelsel, en lijkt niet van standpunt te willen veranderen. Zo vinden de liberalen het belangrijk dat als je opleiding tot een hoger inkomen leidt, het logisch is dat je een deel terugbetaalt. De opbrengst van het leenstelsel gaat naar de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs en daarnaast vindt de partij het belangrijk dat de besteding van het geld door studenten controleerbaar moet zijn. Waar de studenten de tijd vandaan moeten halen om de bestedingen te controleren is mij nog een raadsel. En waar kunnen we vinden waar de uitgaven heengaan?

Maar na de Teevendeal, het datsjabbezoek van Halbe Zijlstra en de notitie over Pieter Omtzigt zal het selectieve geheugen van Mark Rutte zich waarschijnlijk ook niet herinneren hoeveel studenten hebben geleden, en lijdend onder het leenstelsel.

Het leenstelsel lijkt zelfs in de ijskast gezet te zijn in de formatie

PerspeX
Colofon

Hoofdredacteur
Antrude Oudman

Redactie
Anne Kelder
Daniël van Holten
Eliatha van de Bruinhorst
Marnix Koops
Pieter Jan de Jong
Tim Woertink
Yaroslava Tymts

Design en opmaak
Matthja Sterk (www.matthja.nl)

Wat vind jij?

Als *PerspeX*-redactie zetten we ons in om elk kwartaal een magazine vol genuanceerde of juist uitgesproken stukken te schrijven. We houden wel van een politieke discussie en dat is inmiddels niet alleen tot het magazine beperkt: we plaatsen ook regelmatig online stukken. Waar moeten we over schrijven? Laat het ons weten als we een thema op moeten pakken voor de site of in het magazine! **Discussieer mee!**

Email: perspex@perspex.nu
Instagram: [@cu_perspex](https://www.instagram.com/cu_perspex)

Wij zoeken jou!

De redactie van *PerspeX* zoekt versterking! Schrijf jij helder en graag? Wil je interessante mensen over actuele politieke thema's spreken, of in de pen klimmen om een onderbouwde kritische mening te geven? Stuur jouw sollicitatie naar perspex@perspectief.nu en wie weet verwelkomen we jou als nieuw lid van de redactie!

PerspeX online

Viermaal per jaar verschijnt het magazine, maar als redactie schrijven we ook elke twee weken een artikel voor de site. Je vindt ons op www.perspectief.nu/nl/perspex

Artikelen die onder meer afgelopen maanden zijn verschenen:

- **OPINIE:** jongere, denk aan je pensioen (8 november 2021)
- **INTERVIEW CAROLA SCHOUTEN:** 'Het is de rol van *PerspectieF* om de moederpartij scherp te houden' (1 november 2021)
- **DUBBELINTERVIEW:** de afgelopen vijf jaar *PerspectieF* en *ChristenUnie* (15 oktober 2021)
- **OPINIE:** over absurde uitspraken van extreme politici (8 oktober 2021)
- **OPINIE:** politici moeten de tuin gaan onderhouden (24 september 2021)